

MATEUSZ MARKOWICZ

11 LAT WSPÓŁPRACY ZWIĄZKU STRZELECKIEGO W TOMASZOWIE LUBELSKIM ZE STRAŻĄ GRANICZNĄ W REGIONIE

1. HISTORIA ZWIĄZKU STRZELECKIEGO

1.1. Początki ruchu strzeleckiego

Ruch strzelecki wywodzi się ze Związku Walki Czynnej (ZWC), powstałego w 1908 r. we Lwowie. Inicjatorem ruchu był Józef Piłsudski, a jednym z organizatorów – Kazimierz Sosnkowski. Terenem działania ZWC była Galicja. Związek Walki Czynnej składał się głównie z byłych członków Organizacji Bojowej Polskiej Partii Socjalistycznej oraz młodzieży akademickiej wywodzącej się z Galicji. Podstawowym działaniem związku były przygotowania do powstania zbrojnego w zaborze rosyjskim. Struktura organizacyjna była oparta na wzorach wojskowych. Najniższym szczeblem były komórki sześćoosobowe (czasem siedmio- lub ośmioosobowe), zwane szóstkami, a następnie sekcjami. W 1910 r. organizacja liczyła blisko 220 członków¹.

Z racji dużych swobód panujących wówczas w zaborze austriackim ZWC postanowiło działalność konspiracyjną przekształcić na jawną. W ramach legalnych już form zaczęły powstawać związki strzeleckie. Związane to było z wejściem w życie ustawy o stowarzyszeniach w Galicji. We Lwowie powstał Związek Strzelecki (wiosna 1910 r.), a w Krakowie – Strzelec (koniec

---

Mgr MATEUSZ MARKOWICZ – szef szkolenia Jednostki Strzeleckiej 2019 w Tomaszowie Lubelskim; adres do korespondencji: ul. Lwowska 53, 22-600 Tomaszów Lubelski; e-mail: mateuszmarkowicz@poczta.fm

¹ J. MAJKA, *Strzelcy. Z dziejów Związku Strzeleckiego w Rzeszowie*, Rzeszów: Libra 2006, s. 6-9.

1910 r.) oraz Polskie Drużyny Strzeleckie². Tego typu organizacje powstawały bardzo szybko w rejonie Lwowa. 13 sierpnia 1912 r. została powołana Polska Federacja Strzelecka. Jej celem było przede wszystkim stworzenie jednolitego kierownictwa. Legalna forma działalności pozwoliła na dynamiczny rozwój organizacji. Członkiem Strzelca mógł zostać każdy Polak, który miał odpowiednie warunki moralne i fizyczne oraz ukończone 16 lat.

W pierwszych miesiącach 1914 r. Związek liczył ok. 7 tys. przeszkolonych strzelców³. Na jego czele stał Józef Piłsudski. Z początkiem I wojny światowej, 30 lipca 1914 r., marszałek Piłsudski wydał rozkazy mobilizacyjne, skierowane do ZS i PDS. 6 sierpnia 1914 r. uformowana została I Kompania Kadrowa pod dowództwem Tadeusza Kasprzyckiego. Trzon jej stanowili uczestnicy dwóch szkół letnich⁴. W ten sposób rozpoczęto czynną walkę o niepodległość Polski.

1.2. Historia Związku w dwudziestoleciu międzywojennym

W sierpniu 1919 r. w domu M. T. Kuhnkego zebrała się ośmioosobowa grupa pod przewodnictwem Wacława Sieroszewskiego. Za zgodą Piłsudskiego grupa zainicjowała pracę nad odrodzeniem Związku Strzeleckiego. 7 listopada 1919 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wojskowych, zatwierdziło towarzystwo pod nazwą „Związek Strzelecki”. 27 listopada 1919 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zalegalizowało Statut Towarzystwa Związek Strzelecki. Zadaniem Związku, zgodnie z paragrafem 3 statutu, było „rozbudzanie i hartowanie w członkach ducha narodowego, karność, dzielności moralnej i fizycznej oraz szerzenie wiedzy wojskowej”⁵. Ostatnie paragrafy statutu odnosiły się do podległości oraz powiązania ZS z Wojskiem Polskim. Zgodnie z paragrafem 31 statutu wojsko przydzielano do Zarządu Głównego oficera służby czynnej, który miał decydujący głos w sprawach stosunku ZS do armii oraz służby wojskowej⁶. Prace nad organizacją Związku Strzeleckiego przerwał wybuch wojny polsko-bolszewick-

---

² G. MATYASIK, *Związek Strzelecki w II RP – organizacja, struktura*, http://www.portalstrzelecki.info/index.php?module=Artykuly&func=viewpost&post_id=99 (dostęp: 25 października 2011 r.).

³ A. ZAKRZEWSKA, *Związek Strzelecki 1919-1939*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2007, s. 16-21.

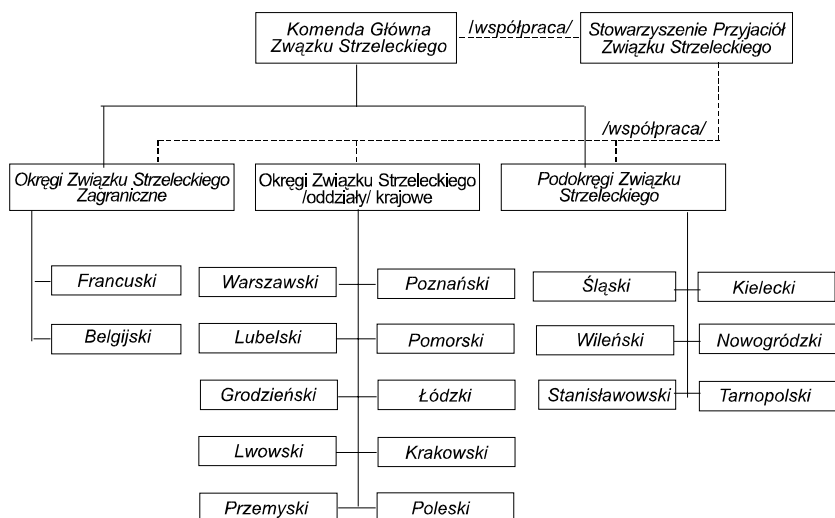
⁴ Tamże, s. 25.

⁵ Tamże, s. 31.

⁶ G. MATYASIK, *Związek Strzelecki w II RP*.

kiej. Na początku września 1920 r. powołano nowego komendanta głównego ZS; został nim kpt. Władysław Malski⁷.

W 1921 r. Związek podzielono na okręgi. W tym czasie zaistniały też przeszkody, które uniemożliwiały dalszy jego rozwój. Dopiero po przewrocie majowym Piłsudskiego w 1926 r. możliwe były dalsze zmiany. W 1934 r. wprowadzono nowy statut, zgodny z wymogami nowej ustawy o stowarzyszeniach. Struktura związku była dostosowana do struktury terytorialnej państwa. Oddziały jego odzwierciedlały podział administracyjny Polski, okręgi zaś były odpowiednikami okręgów wojskowych (strukturę przedstawia schemat 1). Utworzono dziesięć okręgów i sześć podokręgów. Istniały również dwa okręgi zagraniczne. Ponadto w ramach struktury funkcjonowały stowarzyszenia przyjaciół Związku Strzeleckiego.

Schemat 1. Struktura Związku Strzeleckiego

Źródło: http://www.portalstrzelecki.info/index.php?module=Artykuly&func=wie_wpost_&post_id=99 (dostęp: 7 listopada 2011)

W ZS istniał również podział ze względu na wiek. Funkcjonowały grupy zuchów strzeleckich (do 14. roku życia), orląt (do 16. roku życia), junaków (do 18. roku życia z I stopniem PW) oraz strzelców (od 18. roku życia z II stopniem PW)⁸. Fundusze na realizację celów statutowych pochodziły głów-

⁷ Tamże.

⁸ A. ZAKRZEWSKA, *Związek Strzelecki 1919-1939*, s. 62-63.

nie ze składek członkowskich. Mundur strzelca wzorowany był na wojskowym, miał czerwony wężyk na kołnierzu, do tego była czapka maciejówka. Na lewym ramieniu między łokciem i ramieniem noszono znaczek ogólny ZS⁹. Stan osobowy organizacji, począwszy od 1919 r., stale rósł (szczegółowy stan liczebny przedstawia tabela 1). W dwudziestoleciu międzywojennym Związek Strzelecki był największym stowarzyszeniem. W 1939 r. zrzeszał blisko 500 tys. członków. W dniu wybuchu II wojny światowej wielu strzelców zostało zmobilizowanych do WP.

Tab. 1. Stan osobowy Związku Strzeleckiego w latach 1921-1939

Rok	Liczba oddziałów	Liczba członków
1921	384	16 279
1922	550	24 347
1923	773	46 360
1924	1007	58 747
1925	1046	60 000
1926	1935	83 669
1927	2529	162 072
1929	2572	150 000
1934	7102	311 084
1935	8302	302 656
1937	4385	453 274
1939	–	około 500 000

Źródło: Tabela 1, w: A. ZAKRZEWSKA, *Związek Strzelecki 1919-1939*, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2007

1.3. Historia powojenna Związku Strzeleckiego

Sytuacja polityczna w Polsce po 1945 r. nie pozwalała na odrodzenie się Związku Strzeleckiego. Pierwsze próby zostały podjęte dopiero w latach 80. XX wieku. Zaowocowały powstaniem w 1988 r. Związku Strzeleckiego „Strzelec” (data rejestracji 13 czerwca 1990 r.). Była to jednak organizacja związana z partią polityczną – Konfederacją Polski Niepodległej.

⁹ G. MATYASIK, *Związek Strzelecki w II RP*.

We wrześniu 1990 r. powstało kolejne stowarzyszenie – „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza. Podstawowe jej założenia zawarte były w statucie. Jednym z warunków działalności była apolityczność. W 1991 r. „Strzelec” OSW zmienił nazwę na Związek Strzelecki „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza. Wśród założycieli byli m.in. D. Jasińska, M. Łaskus, M. Wnuk oraz W. Gęsicki¹⁰. Struktura organizacyjna w początkach działalności oparta była na czterech okręgach, w późniejszym czasie, wraz ze zmianami w wojsku, zmniejszono liczbę okręgów do dwóch. Od tej chwili ZS „Strzelec” OSW prowadzi działalność edukacyjno-obronną.

2. JEDNOSTKA STRZELECKA 2019 TOMASZÓW LUBELSKI IM. GEN. TADEUSZ PISKORA

2.1. ZS „Strzelec” OSW

Członkiem Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej może zostać osoba, która ukończyła 16 lat, ma odpowiednie kwalifikacje moralne oraz fizyczne, uznaje statut i złoży przyrzeczenie. ZS „Strzelec” OSW jest kontynuatorem istniejącego w dwudziestoleciu międzywojennym Związku Strzeleckiego. Działa na terytorium RP. Cele realizowane przez ZS „Strzelec” OSW są następujące: działanie na rzecz niepodległości RP i jej umacnianie; wychowanie obywatelskie członków, oparte na ideologii państwowotwórczej i dyscyplinie społecznej według wskazań założyciela i pierwszego komendanta głównego Związku Strzeleckiego Józefa Piłsudskiego, ujętych w prawie i przyrzeczeniu strzeleckim; przygotowywanie młodzieży do służby wojskowej i obrony cywilnej; wychowywanie członków Związku w duchu patriotycznym i wartości takich, jak Bóg, honor, Ojczyzna; podnoszenie poziomu sprawności fizycznej; uczenie zdyscyplinowanego życia w zespole¹¹.

ZS „Strzelec” OSW swoje cele realizuje poprzez: zrzeszanie członków w wewnętrznych jednostkach organizacyjnych i prowadzenie wśród nich całorocznej działalności oświatowo-wychowawczej oraz organizowanie wypoczynku, przy wykorzystaniu charakterystycznej metody pracy strzeleckiej w formach

---

¹⁰ M. MROSZCZYK, *Szkolenie wojskowe młodzieży Związku Strzeleckim „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej w latach 1996-2006*, mps pracy magisterskiej, Akademia Podlaska w Siedlcach, Wydział Humanistyczny, 2007, s. 16-18 .

¹¹ Art. 6 statutu ZS „Strzelec” OSW.

wyjazdowych i w miejscu zamieszkania; tworzenie warunków do zaspokajania zainteresowań członków, przede wszystkim w zakresie kształcenia ogólnego i specjalistycznego; udział w obchodach i uroczystościach narodowych; organizowanie przedsięwzięć związanych z działalnością w zakresie kultury, wychowania fizycznego i sportu oraz higieny i oświaty zdrowotnej; prowadzenie działalności wydawniczej i informacyjnej; prowadzenie wykładów, ćwiczeń, kursów i obozów oraz szkolenia wojskowego; prowadzenie ww. działalności także wśród niezrzeszonych w Związku; współdziałanie z władzami państwowymi i samorządowymi oraz instytucjami powołanymi przez władze państwowe do współpracy w zakresie obrony kraju; współpracę z organami władz państwowych, administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz placówkami oświaty i wychowania w zakresie realizacji programu wychowania ogólnego i obywatelskiego; kształcenie kadry instruktorskiej; reprezentowanie sportów obronnych wewnątrz i na zewnątrz kraju, organizowanie i przeprowadzanie zawodów obronnych na terenie działania Związku¹².

Podstawą funkcjonowania ZS „Strzelec” OSW, poza statutem, jest również szereg regulaminów: Regulamin organizacyjny; Regulamin służby wewnętrznej; Regulamin finansowo-gospodarczy; Regulamin stopni strzeleckich; Regulamin mundurowy; Regulamin Strzeleckiego Sądu Honorowego; Instrukcja o prowadzeniu książki rozkazów w jednostkach organizacyjnych; Instrukcja o książeczkach strzeleckich.

Obecnie ZS „Strzelec” OSW liczy blisko 3000 członków.

2.2. Powstanie i historia JS 2019

Jednostka Strzelecka 2019 powstała 20 września 1992 r. Początkowo funkcjonowała jako Jednostka Organizacyjna 023. Założycielami JS 2019 byli m.in. M. Kałużyński, R. Raczkiewicz, T. Stawecki, R. Nędzyński, P. Szalabski¹³. Pierwszy dowódca, M. Kałużyński, skontaktował się z ówczesnym komendantem głównym ZS „Strzelec” OSW bryg. W. Gęsickim. Informację o możliwości założenia jednostki znalazł w magazynie „Komandos”. Pierwsze zajęcia organizowane były przy Liceum Ogólnokształcącym im. Bartosza Głowackiego w Tomaszowie Lubelskim. Pomocy udzielał nauczyciel przysposobienia obronnego B. Igras, użyczając sprzętu oraz udostępniając salę szkolną w piwnicach szkoły. Większość zajęć organizowana była w terenie, w Si-

---

¹² Art. 7 statutu ZS „Strzelec” OSW.

¹³ M. KAŁUŻYŃSKI, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

wej Dolinie, a dokładnie – w rejonie „Hamburger Hill”¹⁴. Strzelcy szkolili się w marszach na orientację, survivalu, taktyce. Organizowane były również „gry wojenne”.

W początkowym okresie funkcjonowania jednostka liczyła 15 osób¹⁵. Strzelcy brali udział w obozach organizowanych przez KG ZS „Strzelec” OSW. Pierwszy obóz, w którym uczestniczyli Kałużyński i Stawecki, odbył się w 1993 r. w Wałczu. W następnym roku w tej samej miejscowości szkolilo się już czterech strzelców, do poprzedniej dwójki dołączyli jeszcze Nędzyński i Stępora¹⁶. Strzelcy szkolili się również na innych obozach. W 1992 r. Stępora oraz J. Antoszewski brali udział w szkoleniu u dra A. Bryla¹⁷. W ten sposób kształtowała się przyszła kadra jednostki. Z racji obostrzeń dotyczących pozyskiwania umundurowania i wyposażenia WP jednostka miała problemy sprzętowe. W latach 1995-1998 strzelcy z Tomaszowa nawiązali ścisłą współpracę z jednostką z Zamościa. Do ugrupowania należały wówczas również dziewczęta¹⁸.

W 1994 r. dowództwo nad jednostką przejął R. Raczkiwicz; dowodził nią do 2000 r. Następnie dowódcą został M. Papuga. Pełni tę funkcję do chwili obecnej. Od czasu zmiany dowódcy podejmowane były działania w celu pozyskania stałej siedziby dla jednostki. W sierpniu 2000 r. starania te zostały uwieńczone sukcesem. Jednostka, dzięki uprzejmości ówczesnej dyrektor – A. Palak, otrzymała pomieszczenie pod halą sportową przy LO im. B. Głowackiego. Od 2009 r. ma nową siedzibę – w budynku dawnego Sejmiku Powiatowego przy ul. Lwowskiej 53. Otrzymała ją dzięki uprzejmości Ryszarda Sobczuka, ówczesnego burmistrza Tomaszowa Lubelskiego.

Od 2000 r. jednostka zaczęła aktywnie pozyskiwać sprzęt niezbędny do prowadzenia swojej działalności¹⁹. Strzelcy coraz częściej brali udział w szkoleniach centralnych, m.in. w obozach unitarnych w Wędrzynie. W 2001 r. szkolili się dowódca i trzech strzelców: J. Portuś, R. Typek oraz R. Marecki²⁰. W roku następnym na „unitarkę” wysłano dwóch strzelców: S. Jędrzejewskiego oraz Mateusza Markowicza. W tym czasie zaczęli też brać udział w zawodach sportowo-obronnych, osiągając w nich dobre wyniki, m.in. pierwsze miejsce w grze

---

¹⁴ R. RACZKIEWICZ, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

¹⁵ R. RACZKIEWICZ, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

¹⁶ M. KAŁUŻYŃSKI, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

¹⁷ J. ANTOSZEWSKI, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

¹⁸ R. NĘDZYŃSKI, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

¹⁹ M. PAPUGA, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

²⁰ J. PORTUŚ, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

terenowej w Dęblinie w 2004 r.²¹ Członkami kadry od 2000 r. byli m.in. M. Papuga, J. Antoszewski, D. Harbuz, J. Portuś, R. Typek, R. Jędrzejewski, P. Raczkiewicz, A. Sobiecki, P. Zarębski, S. Jędrzejewski, A. Stępora, K. Zajązkowski, M. Markowicz²².

W latach 1992-2010 przez szeregi jednostki przewinęło się blisko 250²³ osób, które złożyły przyrzeczenie strzeleckie. Od początku działalności strzelcy brali udział w organizowanych w mieście uroczystościach patriotyczno-religijnych. Uroczystości, które strzelcy traktują jako obowiązkowe, to 3 Maja, 11 listopada oraz rocznice bitew pod Tomaszowem Lubelskim 1939 r.

W 2010 r. JS 2019 przyjęła imię generała Tadeusza Piskora oraz barwy 2. Pułku Strzelców Konnych z Hrubieszowa. Do osiągnięć JS 2019 można zaliczyć powstanie JS 2020 w Hrubieszowie.

2.3. Działalność JS 2019

Obszarem działalności ZS „Strzelec” OSW jest terytorium RP, także JS 2019 działa na terenie całego kraju. Członkowie szkolą się w różnych dziedzinach. Podstawą jest program szkolenia wojskowego, który zawiera tematy do realizowania w jednostkach strzeleckich. Młodzież uczy się dyscypliny i karności, także szkoli się w działaniach alpinistycznych oraz strzelectwie. Te ostatnie ćwiczenia organizowane są dzięki przychylności J. Staniszewskiego oraz klubu strzeleckiego „Vis” z Zamościa. Szkolenie alpinistyczne przeprowadzane jest w porozumieniu z PSP. Dodatkowym elementem szkolenia są zajęcia prowadzone razem ze Strażą Graniczną.

JS 2019 współdziała z różnymi organizacjami, m.in. ze Strażą Graniczną, Państwową Strażą Pożarną, jednostkami wojskowymi, Ligą Obrony Kraju, Związkiem Harcerstwa Polskiego. Działalność jednostki nie opiera się tylko na szkoleniu wojskowym. Strzelcy biorą czynny udział w uroczystościach patriotyczno-religijnych w regionie i w całej Polsce. W historię Tomaszowa Lubelskiego oraz okolicznych miejscowości strzelcy wpisali się, organizując liczne imprezy. Wśród nich można wymienić pokazy sprawności z wykorzystaniem sprzętu SG m.in. dla dzieci z domów dziecka, młodzieży szkolnej oraz mieszkańców Tomaszowa Lubelskiego.

---

²¹ A. SOBIECKI, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

²² M. PAPUGA, dz. cyt.

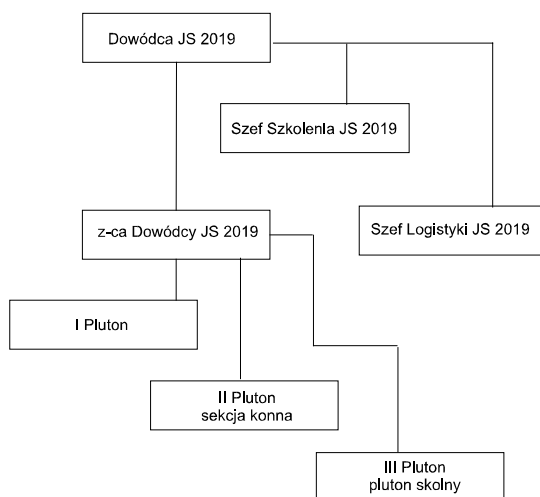
²³ *Deklaracje członków JS 2019*, Archiwum JS 2019.

Na uwagę zasługuje udział strzelców w organizowaniu rekonstrukcji bitew pod Tomaszowem Lubelskim. Jej inicjatorem jest chor. ZS J. Antoszewski, za co otrzymał wraz z T. Przyczyną Medal Pro Memoria.

W szeregach JS 2019 jest pierwsza w Polsce strzelecka sekcja konna, która kultywuje tradycje 2 PSK w Hrubieszowie²⁴. Członkowie sekcji co roku z okazji święta 2 PSK organizują piknik kawalerski w miejscowości Dominikanówka.

Obecnie w Jednostce Strzeleckiej 2019 jest 25²⁵ strzelców, w tym również dziewczęta. Strukturę jednostki przedstawia schemat 2.

Schemat 2. Struktura organizacyjna JS 2019

Źródło: Opracowanie własne

3. WSPÓŁPRACA JS 2019 ZE STRAŻĄ GRANICZNĄ W REGIONIE

3.1. Początki współpracy

Współpraca między Strażą Graniczną a ZS „Strzelec” OSW opiera się na porozumieniu zawartym 14 czerwca 1994 r.²⁶ w Warszawie. Dokument podpisali ówczesny komendant główny ZS „Strzelec” OSW M. Wnuk oraz ów-

²⁴ Archiwum JS 2019, *Sprawozdania kwartalne z działalności lata 2002-2010*.

²⁵ Archiwum JS 2019, *Lista obecności JS 2019*.

²⁶ Dokumenty ZS „Strzelec” OSW – Porozumienie między ZS „Strzelec” OSW a Strażą Graniczną o współpracy, Warszawa 1999, s. 109.

czesny komendant główny SG ppłk dr J. Wojcieszczuk. Według tego porozumienia jednostki strzeleckie współdziałają ze Strażą Graniczną w zakresie: organizacji działań kształtujących postawy i zachowania młodzieży wynikające z zasad ochrony granicy RP; rozwijania u młodzieży postaw patriotycznych; przygotowania młodzieży do służby w SG.

Straż Graniczna na podstawie paragrafu 3 w miarę możliwości ma wspierać działania ZS „Strzelec” OSW poprzez promowanie problematyki ochrony granicy i udział funkcjonariuszy SG w szkoleniu kadry ZS „Strzelec” OSW jako kadra instruktorska. Funkcjonariusze SG mogą udzielać również pomocy w organizowaniu obozów, rajdów czy biwaków w regionach przygranicznych. Ważnym punktem tego paragrafu jest możliwość przekazywania jednostkom strzeleckim niepełnowartościowych środków rzeczowych. Strzelcy i Towarzystwo Przyjaciół ZS „Strzelec” OSW korzystają z tej możliwości i przejmują od SG wybrakowany sprzęt. Porozumienie pozwala też jednostkom strzeleckim funkcjonującym w rejonach przygranicznych na prowadzenie szkoleń dotyczących służby w Straży Granicznej.

Na podstawie tego porozumienia JS 2019 w 2000 r. podjęła współpracę z Placówką Straży Granicznej w Lubyczy Królewskiej. W sierpniu 2000 r. druż. ZS M. Papuga zorganizował nocny marsz w rejonie miejscowości Dęby k. Lubyczy Królewskiej. Kolumna strzelców, maszerująca z Lubyczy do m. Dęby, została zauważona przez patrol SG. Kpt Mariusz Ziębiński, zaciekawiony funkcjonowaniem ZS „Strzelec” OSW, umówił się na spotkanie z druż. ZS M. Papugą oraz chor. ZS A. Mechlińskim z KG ZS „Strzelec” OSW dotyczące podjęcia współpracy JS 2019 z PSG w Lubyczy Królewskiej²⁷. Pierwsze zajęcia strzelców w Lubyczy Królewskiej odbyły się pod koniec sierpnia 2000 r. Pierwszym funkcjonariuszem oddelegowanym do współpracy z JS 2019 był chor. L. Surmacz. Wcześniej sierż. ZS R. Raczkiwicz podejmował nieudane próby nawiązania współpracy²⁸.

3.2. Wspólne działania JS 2019 i PSG Hrebenne oraz PSG Łaszczów

Od roku 2000 r. członkowie JS 2019 regularnie odbywali szkolenia w PSG Lubycza Królewska. Były one prowadzone w zakresie: poznania specyfiki służby w Straży Granicznej, zapoznania się ze sprzętem będącym na wyposażeniu Straży Granicznej, w szczególności z: uzbrojeniem, sprzętem łączności, pojazdami, umundurowaniem, sprzętem techniki specjalnej, zajęciami prak-

---

²⁷ M. ZIĘBIŃSKI, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

²⁸ R. RACZKIEWICZ, dane niepublikowane.

tycznymi w obszarze pasa granicznego oraz zajęciami praktycznymi na drogowym przejściu granicznym²⁹.

Podczas zajęć praktycznych na pasie granicznym strzelcy odbywali m.in. ćwiczenia z psem tropiącym, prowadzone przez chor. S. Szopę. W ramach zajęć praktycznych również zabezpieczali przejazd pociągu relacji Rawa Ruska–Warszawa od granicy państwowej do stacji kolejowej w Hrebennem³⁰.

W 2003 r. zajęcia ze strzelcami zaczął prowadzić por. D. Trzeciak. Od tego czasu współpraca między PSG w Hrebennem a JS 2019 wzmocniła się, zaczęto organizować wspólne przedsięwzięcia, m.in. z okazji świąt państwowych. Najważniejsze to: towarzyski mecz piłkarski pomiędzy drużyną Straży Granicznej a drużyną JS 2019 i pokaz sprawności strzelców z wykorzystaniem sprzętu Straży Granicznej (1 maja 2004 r., z okazji przystąpienia Polski do Unii Europejskiej); pokazy sprawności strzelców z wykorzystaniem sprzętu Straży Granicznej dla młodzieży z ZS w Lubyczy Królewskiej; pokazy sprawności strzelców z wykorzystaniem sprzętu Straży Granicznej z okazji Dni Machnowa; pokazy sprawności strzelców z wykorzystaniem sprzętu Straży Granicznej dla młodzieży niemieckiej będącej na wymianie w ZS nr 1 w Tomaszowie Lubelskim; piknik w Domu Dziecka w Łabuniach; coroczne pokazy sprawności strzelców z wykorzystaniem sprzętu Straży Granicznej z okazji święta uchwalenia Konstytucji 3 maja³¹. Współpraca z PSG Hrebenne trwa nieprzerwanie od 2000 r. i utrzymuje się na wysokim poziomie.

JS 2019 współpracuje także z Placówką Straży Granicznej w Łaszczowie. Współpraca rozpoczęła się w 2006 r. dzięki komendantowi PSG Łaszczów, ppłk. M. Ziębińskiemu. Funkcjonariuszem oddelegowanym do prowadzenia zajęć ze strzelcami w PSG Łaszczów został chor. Mariusz Skorniewski. Zajęcia miały zakres podobny do szkoleń przeprowadzonych przez PSG Hrebenne. Z tą różnicą, że odbywało się więcej zajęć praktycznych w terenie. Organizowano też szkolenia nocne, podczas których strzelcy mogli zapoznać się ze sprzętem techniki specjalnej, wykorzystywanym przez funkcjonariuszy SG nocą. Zajęcia przeprowadzano na całej długości pasa odpowiedzialności PSG Łaszczów w różnych warunkach atmosferycznych. Ponadto członkowie JS 2019 brali czynny udział w organizowaniu obchodów 15-lecia PSG Łaszczów w 2009 r. Dzięki zaproszeniu chor. Skorniewskiego mieli okazję sprawdzić umiejętności w zawodach „Gryf”, współorganizowanych przez PSG Łaszczów.

---

²⁹ M. PAPUGA, dane niepublikowane.

³⁰ L. SURMACZ, dane niepublikowane, w zbiorach autora.

³¹ Relacja D. Trzeciaka z dnia 4 maja 2011 r., w zbiorach autora.

Współpraca między PSG Łaszczów a JS 2019 rozwija się również na płaszczyźnie dotyczącej historii regionu. Strzelcy, na zaproszenie PSG Łaszczów, biorą udział w obchodach upamiętniających rocznice mordów dokonanych przez UPA w miejscowości Tarnoszyn. Współpraca z PSG Łaszczów jest owocna zarówno pod względem merytorycznym, jak i szkoleniowym³².

Kolejną formą współpracy są działania Plutonu Konnego JS 2019 i Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej. Przede wszystkim ma ona dotyczyć organizacji wspólnych szkoleń z zakresu jeździectwa oraz wspólnych patroli konnych po pasie granicznym.

Na zakończenie warto dodać, że jednym z głównych celów działania Jednostki Strzeleckiej 2019 jest zasilenie przez jej wychowanków szeregów funkcjonariuszy Straży Granicznej.

BIBLIOGRAFIA

Literatura źródłowa

- Archiwum JS 2019: Deklaracje członków JS 2019.
Archiwum JS 2019: Lista obecności JS 2019.
Archiwum JS 2019: Sprawozdania kwartalne z działalności lata 2002-2010.
Dokumenty ZS „Strzelec” OSW, Warszawa 1999.
MAJKA J.: Strzelcy. Z dziejów Związku Strzeleckiego w Rzeszowie, Rzeszów: Libra 2006.
MATYASIK G.: Związek Strzelecki w II RP – organizacja, struktura http://www.portalstrzelecki.info/index.php?module=Artykuly&func=viewpost&post_id=99 (dostęp: 25 października 2011).
MROSZCZYK M.: Szkolenie wojskowe młodzieży Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej w latach 1996-2006, mps pracy magisterskiej, Akademia Podlaska w Siedlcach, Wydział Humanistyczny, 2007.
ZAKRZEWSKA A.: Związek Strzelecki 1919-1939, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls 2007.

Strony internetowe

- www.portalstrzelecki.info
www.zs-strzelec.mil.pl

Niepublikowane relacje w zbiorach autora

- Jarosław Antoszewski, Maciej Kałużyński, Rafał Nędzyński, Marcin Papuga, Jacek Portuś, Radosław Raczkiewicz, Andrzej Sobiecki, Mariusz Skorniewski, Leszek Surmacz, Dariusz Trzeciak, Mariusz Ziębiński.

---

³² Relacja M. Skorniewskiego z dnia 2 maja 2011 r., w zbiorach autora.

11 LAT WSPÓŁPRACY ZWIĄZKU STRZELECKIEGO
W TOMASZOWIE LUBELSKIM ZE STRAŻĄ GRANICZNĄ W REGIONIE

S t r e s z c z e n i e

Artykuł składa się z trzech części. W pierwszej części opisana została geneza ruchu strzeleckiego, historia Związku w dwudziestoleciu między wojennym oraz dzieje powojenne „Strzelca”. W drugiej części przedstawiona została historia Jednostki Strzeleckiej 2019 im. gen. Tadeusza Piskora w Tomaszowie Lubelskim. W części trzeciej zaprezentowano współpracę Jednostki Strzeleckiej z Placówkami Straży Granicznej w regionie działalności Jednostki Strzeleckiej 2019.

Słowa kluczowe: Strzelec, Straż Graniczna, JS 2019, Tomaszów Lubelski, współpraca.

11 YEARS OF COLLABORATION BETWEEN THE RIFLEMEN'S ASSOCIATION
IN TOMASZÓW LUBELSKI AND THE BORDER GUARD IN THE REGION

S u m m a r y

The article is divided into three parts. Part one describes the origins of the shooting movement and the activities of the organization in the interwar and post-war periods. Part two recounts the operation of the General Tadeusz Piskor 2019 Shooting Unit from Tomaszów Lubelski. The last part tells of the collaboration between the Shooting Unit and the Border Guard.

Key words: Shooter, the Border Guard, 2019 Shooting Unit, Tomaszów Lubelski, collaboration.

ANEKS 1

FOTOGRAFIE WYKONANE W CZASIE ZAJĘĆ
PRZEPROWADZONYCH WSPÓLNIE ZE STRAŻĄ GRANICZNĄ

Fot. 1. Zajęcia na pasie granicznym (sierpień 2000 r.)
Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 2. Zajęcia na pasie granicznym (luty 2002 r.)
Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 3. Zdjęcie w PSG Lubycza Królewska (marzec 2003 r.)
Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 4. Pokazy sprawności strzelców,
stadion miejski w Tomaszowie Lubelskim (3 maja 2009 r.)
Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 5. Pokazy sprawności strzelców, plac przy Szkole Podstawowej w Lubyczy Królewskiej³³ (czerwiec 2005 r.)
Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 6. Nocne zajęcia na pasie granicznym, widok przez kamerę termowizyjną (lipiec 2010 r.)
Źródło: Ze zbiorów autora

---

³³ Na zdjęciu widać sierż. ZS A. Sobieckiego, który w wyniku wypadku w trakcie pokazów uległ poparzeniu.

Z noktowizorem na granicy

Na mocy porozumienia zawartego w 1964 roku pomiędzy Komendą Główną Straży Granicznej w Warszawie i Komendą Główną Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacji Społeczno-Wychowawczej w Warszawie, młodzież skupiona w regionalnych formacjach „Strzelec” ma możliwość poznania pracy Straży Granicznej. W przypadku Jednostki Strzeleckiej 2019 im. Tadeusza Piłkora w Tomaszowie Lubelskim, będącej jedną z takich formacji, współpracą dotyczą oddziałów Straży Granicznej w Łazienkowej, Hrubieszem oraz w Przemyślu.

„Takie działania są jedną z metod zapewnienia bezpieczeństwa sprężynki i lotery pracy służb mundurowych - wspomina pikił adresat WŁÓCZYŃ komendant Organizacji Placówki Kontrolnej OO Herbecze. Współpraca jest także z barierami. Organizujemy pokazy wystrzelenia w terenie różnych imprez kulturalnych. Opiekamy się z dziećmi w przedszkolach i szkołach. Jednak praca ze strażnikami ma szczególny charakter, ponieważ są to młodzi

ludzie, dla których służba mundurowa jest nową - dużą tematyką. Strzelec graniczny delfin się z nami śledzi Wiedzę i doświadczeniem. Są to także możliwości przekazywania nam swojego sprzętu, który formalnie służy już uprzednio z sąsiednim wydziałem po to, żeby zrobić treningu. Wspólnie organizujemy pokazy sprzętów które w trakcie festynów czy przy okazji innych wydarzeń. Chcemy możliwie zapoznać się ze

sprzętem użytkowym przez funkcjonariuszy - wjeżdża Jarosław Antoszewski - na drodze w kierunku Hrubieszowa 2019 im. Tadeusza Piłkora w Tomaszowie Lubelskim. Właśnie w tym celu Jednostki 2019 przejeżdża obok w Straży Granicznej, ale nie myśli o tym, żeby strzelec - jest to bardzo ciekawe doświadczenie dla nas. Chcąc przetestować sprzęt i sprzęty lub na Granie Granicznym, więc odgrzamy również sprzęt służb mundurowych - wspomina Michał Noworól. - Dzięki już pracy naszej granicy. Przebiegliśmy z noktowizorem dodaje Damian Lelek. - Młodzi ludzie skupieni w „Strzelcu” Wiedzę, są są

dyżurni i obsługi kowadła, był zbiorczy koszykowanie są pod lupą patrolowego pamiłki i uszanujcie sobie hierarchię, chociaż to nie jest najważniejsza sprawa. - wspomina pikił Adama Wójcika. jest niepołączono i ostrożność. Pikił. Dlatego wielu z nich ma swoje na przykładzie wycieczki do Grupy Organizacji, której सदर-tem jest zbiorczy kowadła - wspomina pikił Adama Wójcika. AS

WWW.STAROPOLSKA.VEL.PL

Fot. 7. Wycinek z „ReWizji Tomaszowskich”, artykuł dotyczący współpracy Straży Granicznej i JS 2019

Strzelcy dzieciom

Tomaszowska jednostka strzelecka zaprezentowała się 3 czerwca na pikniku w domu dziecka w Łabuniach

Dzięki uprzejmości Straży Granicznej w Herbennem jednostce udostępniono samochód terenowy.

W pokazie brało udział sześciu strzelców pod dowództwem sierżanta Z.S. Jarosława Antoszewskiego. Po tej akcji „Strzelcy” zapoznawali zainteresowanych z posiadanym wyposażeniem.

Chętni mogli przymierzyć i zrobić sobie zdjęcie w oporządzeniu. Strzelcy odpowiadali na

„Strzelcy” zaprezentowali technikę zatrzymania pojazdu i aresztowania podejrzanych.

liczne pytania oraz zaprezentowali swoje umiejętności alpinistyczne.

foto: Adam Bumbul

JS 2019

Fot. 8. Wycinek z „Tygodnika Tomaszowskiego”, artykuł dotyczący pokazów zorganizowanych wspólnie ze Strażą Graniczną dla wychowanków Domu Dziecka w Łabuniach (czerwiec 2006 r.)

ANEKS 2

FOTOGRAFIE OBEJMUJĄCE DZIAŁALNOŚĆ JS 2019

Fot. 1. Obchody rocznicowe Bitew pod Tomaszowem Lubelskim
(wrzesień 1996 r.)

Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 2. Szkolenie w strzelectwie (kwiecień 2010 r.)

Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 3. Drużyna szkolna (październik 2007 r.)
Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 4. Przysięga strzelecka (maj 2011 r.)
Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 5. Sekcja konna w trakcie pikniku kawaleryjskiego
w Dominikanówce (lipiec 2011 r.)

Źródło: Ze zbiorów autora

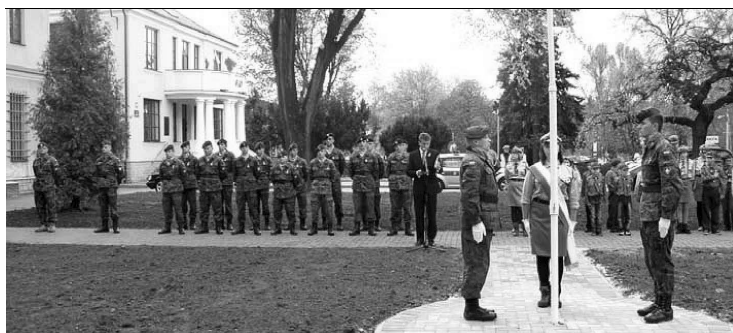
Fot. 6. Rekonstrukcja Bitew pod Tomaszowem Lubelskim (wrzesień 2010 r.)

Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 7. Po zajęciach ze st. sierż. Krzysztofem Włazińskim³⁴
(maj 2010 r.)

Źródło: Ze zbiorów autora

Fot. 8. Obchody Święta Flagi (maj 2011 r.)

Źródło: Ze zbiorów autora

---

³⁴ Krzysztof Właziński – emerytowany starszy sierżant Korpusu Piechoty Morskiej Stanów Zjednoczonych.